

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายและการประสานความร่วมมือในการคุ้มครองพยานตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546

เป็นที่ทราบกันดีว่าพยานบุคคลมีความสำคัญอย่างมากต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รัฐจึงมีมาตรการต่างๆออกมาบังคับใช้เพื่อให้การคุ้มครองพยานบุคคลบังเกิดผลตามวัตถุประสงค์ เดิมเจ้าพนักงานตำรวจเป็นหน่วยงานเดียวที่รับผิดชอบในการคุ้มครองพยาน แต่ก็เห็นได้ว่าแม้เจ้าพนักงานตำรวจจะปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถเพียงใด ก็ไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่พยานได้อย่างทั่วถึง อาจเป็นเพราะปัจจัยทางด้านอัตรากำลัง งบประมาณ ความรู้ความเชี่ยวชาญ และมาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ยังไม่สามารถสนองตอบการคุ้มครองพยานได้ จึงมักปรากฏอยู่เสมอว่าบุคคลที่รู้เห็นข้อเท็จจริงในคดีไม่ให้ความร่วมมือในการไปให้ถ้อยคำต่อเจ้าพนักงานของรัฐหรือไปเบิกความเป็นพยานต่อศาล ซึ่งเท่ากับว่าในปัจจุบันพยานในคดีอาญายังไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควร ทั้งที่พยานมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพิสูจน์ว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์ ทำให้การมาเป็นพยานอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ หรือทรัพย์สินของพยาน ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นผลให้พยานเกิดความเกรงกลัวและไม่ให้ความร่วมมือต่อกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้พยานยังไม่ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมและต้องเสียค่าใช้จ่ายในการมาเป็นพยานอีกด้วย

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงควรมีกฎหมายเฉพาะเพื่อให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาให้มีการปฏิบัติที่เหมาะสม รวมทั้งให้ค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายต่างๆที่จำเป็นและสมควรแก่พยาน โดยมีหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่คุ้มครองพยานโดยตรงเป็นผู้ดำเนินการ และกฎหมายเฉพาะดังกล่าว คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ซึ่งรัฐได้ตราขึ้นโดยกำหนด มาตรการต่างๆในการคุ้มครองพยานไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้การคุ้มครองพยานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและทำให้บุคคลที่จะมาเป็นพยานเกิดความเชื่อมั่นว่าตนจะได้รับความปลอดภัย ส่งผลให้มีการให้ความร่วมมือในการเป็นพยานของรัฐมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้กฎหมายคุ้มครองพยานดังกล่าว

ยังเกิดขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามสิทธิขั้นพื้นฐานของพยานตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 244¹ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นก่อนที่จะมีการศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายและการประสานความร่วมมือในการคุ้มครองพยานนั้น ผู้เขียนเห็นควรศึกษาหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ไว้เพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งหมด

3.1 หลักเกณฑ์ปฏิบัติและการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

พยานบุคคลถือเป็นปัจจัยสำคัญในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีและเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการพิจารณาที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษหรือปล่อยตัวหากเป็นผู้บริสุทธิ์ แม้จะเป็นที่ยอมรับกันว่าพยานบุคคลมีความสำคัญต่อคดี และพยานบุคคลที่มาเบิกความต่อศาลเป็นผู้เสียสละทำประโยชน์ให้แก่สังคมโดยรวมก็ตาม แต่ก็ยังไม่มีหน่วยงานหรือมาตรการใดที่ชัดเจนในการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานที่จะทำให้พยานเกิดความมั่นใจในความปลอดภัยและเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือแก่รัฐ

การตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานบุคคล ทำให้ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญาออกมาบังคับใช้ โดยวางหลักเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานและให้ความปลอดภัยแก่พยานโดยทั่วไป เช่น มาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน สำนักงานคุ้มครองพยานและการดำเนินการ ค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน การอุทธรณ์ และบทกำหนดโทษ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในภาพรวม

ด้วยผลจากการตราพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว มีผลทำให้อำนาจหน้าที่ตลอดจนความรับผิดชอบในการคุ้มครองพยานบุคคลของหน่วยงานต่างๆเปลี่ยนแปลงไป ในเบื้องต้นผู้เขียนขอกล่าวถึงหลักเกณฑ์ปฏิบัติและวิธีดำเนินการที่สำคัญในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติ

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 244 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ดังกล่าวพอสังเขปเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานก่อนพิจารณาถึงมาตรการทางกฎหมายและการประสานความร่วมมือในการคุ้มครองพยาน

(1) ความหมายของคำว่า “พยาน” และ “ความปลอดภัย” (มาตรา 3)

- พยาน หมายความว่า พยานบุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริง ต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน

- ความปลอดภัย หมายความว่า ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยาน ทั้งก่อน ขณะ และหลังกมาเป็นพยาน

(2) กำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานขึ้นเป็นหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบในการคุ้มครองพยาน โดยให้สังกัดกระทรวงยุติธรรม สำนักงานคุ้มครองพยานจะดำเนินการให้ความคุ้มครองพยานไปตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ รวมทั้งประสานงานการปฏิบัติงานและข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน (มาตรา 13)

(3) มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน (มาตรา 6)

- การจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร การปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้

- กรณีจำเป็น อาจมีการขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานตามความจำเป็น โดยได้รับความยินยอมจากพยาน

(4) มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน (มาตรา 8 - 9)

- คดีที่พยานอาจได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ ได้แก่

(1) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด/ การฟอกเงิน/ การป้องกันและปราบปรามการทุจริต/ สุลกากร

(2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร

- (3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ/ การป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก/
การค้าประเวณี
- (4) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม
- (5) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้อำนาจตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่
หนักกว่านั้น
- (6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน

- การขอใช้มาตรการพิเศษจะต้องเข้าหลักเกณฑ์ คือ เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุ
อันควรสงสัยว่าพยานจะไม่ได้ได้รับความปลอดภัย และมีการยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ยุติธรรม หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และ เงื่อนไขตามที่กำหนดใน
กฎกระทรวง

(5) การดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยานของสำนักงานคุ้มครองพยาน มีกำหนดไว้ 7 ประการ
(มาตรา 10) คือ

- (1) การย้ายที่อยู่/จัดหาที่พักอันเหมาะสม
- (2) การจ่ายค่าเลี้ยงชีพตามสมควรแก่พยานหรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยง
ดูของพยานเป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นแต่ไม่เกิน 2 ปี
- (3) การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล
และหลักฐานทางทะเบียนของพยาน
- (4) ดำเนินการให้พยานมีอาชีพหรือให้การศึกษาอบรม ตามที่เหมาะสม
- (5) ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ
- (6) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น
- (7) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่
เห็นสมควร ทั้งนี้ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามคำขอของสำนักงาน
คุ้มครองพยาน โดยให้ถือว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความลับ

(6) เมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดใน 5 กรณีดังต่อไปนี้เกิดขึ้น ถือว่ามาตรการพิเศษในการ
คุ้มครองพยานได้สิ้นสุดลง (มาตรา 12)

- (1) พยานร้องขอ
- (2) พยานไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงหรือระเบียบของกระทรวงยุติธรรมว่าด้วย
การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

- (3) พฤติการณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยของพยานเปลี่ยนแปลงไป และกรณีไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอีกต่อไป
- (4) พยานไม่ให้การเป็นพยานโดยไม่มีเหตุสมควร
- (5) ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษพยานในความผิดฐานแจ้งข้อความอันเป็นเท็จ ความผิดฐานเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาลหรือความผิดฐานทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ อันเนื่องมาจากการเป็นพยานในคดีที่พยานได้รับความคุ้มครอง

(7) สามารถนำมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานมาใช้กับสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือ บุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานได้ หากพยานร้องขอ ทั้งนี้เพราะบุคคลเหล่านี้มีความสำคัญต่อพยาน หากเกิดอันตรายใดๆแก่บุคคลเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อการมาเบิกความของพยานได้ (มาตรา 7 และ 11)

(8) หากเกิดความเสียหายขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยาน หรือของสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน เนื่องจากการมาหรือได้มาเป็นพยาน บุคคลนั้นมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควร โดยยื่นคำขอต่อสำนักงานคุ้มครองพยานภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่รู้ถึงการกระทำความผิดนั้น แต่หากมีการปฏิเสธมาตรการคุ้มครองพยาน บุคคลนั้นไม่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทน (มาตรา 15 - 16)

(9) เมื่อพยานได้ให้ข้อเท็จจริงแล้วไม่ว่าในชั้นก่อนฟ้องหรือหลังฟ้องคดี พยานมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควร แต่กรณีเป็นพยานโจทก์ในคดีความผิดต่อส่วนตัวซึ่งผู้เสียหายเป็นโจทก์ หรือเป็นพยานจำเลย ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะมีคำสั่งให้มีการจ่ายค่าตอบแทน แต่หากพยานไม่มา หรือมาแต่ไม่ให้อัยคำ หรือไม่เบิกความเป็นพยานโดยไม่มีเหตุสมควร หรือมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษพยานในความผิดฐานแจ้งความเท็จ ฐานเบิกความเท็จ หรือฐานทำพยานหลักฐานเท็จในคดีที่บุคคลนั้นเป็นพยาน ให้บุคคลนั้นคืนหรือชดใช้ค่าตอบแทน หรือคืนหรือชดใช้ค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานและบุคคลอื่นแล้วแต่กรณีตามที่รัฐได้จ่ายไปจริง ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำสั่งจากสำนักงานคุ้มครองพยาน (มาตรา 17 และมาตรา 19)

(10) หากผู้ได้รับคำสั่งหรือคำวินิจฉัยจากสำนักงานคุ้มครองพยาน หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมตามมาตรา 6, 7, 9, 10 - 12, 16 - 17, และ 19 ไม่พอใจคำสั่งดังกล่าว ให้มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อศาลได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง โดยได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง แต่ศาลที่มีอำนาจรับอุทธรณ์นี้ต้องเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา

และมีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นหรือที่บุคคลเหล่านั้นมีที่อยู่ แต่ต้องมีศาลแขวง และคำสั่งของศาล ให้เป็นที่สุด (มาตรา 20)

(11) การเปิดเผยความลับเกี่ยวกับที่อยู่ ชื่อสกุล ภาพ หรือข้อมูลที่สามารถระบุตัวพยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานที่ได้รับการคุ้มครองโดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นไม่ได้รับความปลอดภัย หรือทำให้ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ หรือได้รับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ความตาย มีระวางโทษทางอาญา ทั้ง โทษจำคุกและโทษปรับ และการกระทำความผิดอาญาต่อบุคคลใดเพราะเหตุที่บุคคลนั้น สามี ภริยา ผู้บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นจะมาหรือได้มาเป็นพยาน ก็มีระวางโทษทางอาญา ทั้งโทษจำคุกและโทษปรับเช่นกัน (มาตรา 21 – 23)

จากการศึกษาหลักเกณฑ์ปฏิบัติและวิธีดำเนินการที่สำคัญในการคุ้มครองพยานตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 จะเห็นได้ว่ามีหลักเกณฑ์ปฏิบัติที่แตกต่างไป จากเดิม ด้วยหลักเกณฑ์ที่ถูกกำหนดขึ้นทั้งมาตรการคุ้มครองทั่วไปและมาตรการพิเศษ การจ่าย ค่าตอบแทน และการอุทธรณ์คำสั่ง ทำให้แบ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบออกเป็น 4 หน่วยงานตาม อำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

3.1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทั่วไป

ตามมาตรา 6 ได้วางหลักเกี่ยวกับมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานโดยระบุหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน ซึ่งกล่าวให้เข้าใจง่าย คือ

- เจ้าพนักงานตำรวจ
- พนักงานอัยการ
- ศาล
- สำนักงานคุ้มครองพยาน

หากเกิดกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย หน่วยงานเหล่านี้จะทำหน้าที่จัดให้พยาน อยู่ในความคุ้มครอง โดยการหาสถานที่ที่ปลอดภัยให้พยานอาศัยอยู่ และการปกปิดชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นของพยาน ในกรณีจำเป็นอาจให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นเป็นผู้ให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ นอกจากนี้มาตรา 6 ยังกำหนดให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือ

หัวหน้าหน่วยงานของรัฐของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้กำหนดระเบียบในการแจ้งและวิธีการให้ความคุ้มครองแก่พยาน

3.1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับมาตรการพิเศษ

การใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานนั้นมีหน่วยงานหลายส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด และกระทรวงยุติธรรม โดยมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ได้กำหนดให้พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีหน้าที่พิจารณาและอนุมัติให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ตลอดจนมีอำนาจพิจารณาและสั่งการให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษสิ้นสุดลงเมื่อมีการอนุมัติให้มีการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษแล้ว หน่วยงานที่เข้ามารับดำเนินการต่อคือ สำนักงานคุ้มครองพยาน ซึ่งจะดำเนินการไปตามมาตรการต่างๆ ใน 7 ประการที่บัญญัติไว้ในมาตรา 10²

² พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 มาตรา 10 ให้สำนักงานคุ้มครองพยานดำเนินการเพื่อคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (1) การย้ายที่อยู่/จัดหาที่พักอันเหมาะสม
- (2) การจ่ายค่าเลี้ยงชีพตามสมควรแก่พยานหรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของพยานเป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นแต่ไม่เกิน 2 ปี
- (3) การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนของพยาน
- (4) ดำเนินการให้พยานมีอาชีพหรือให้การศึกษาอบรม ตามที่เหมาะสม
- (5) ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ
- (6) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น
- (7) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามคำขอของสำนักงานคุ้มครองพยาน โดยให้ถือว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความลับ

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการกำหนดให้สำนักงานคุ้มครองพยานเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ แต่การดำเนินการตามมาตรการพิเศษทั้ง 7 ประการให้เกิดผลสำเร็จได้นั้น สำนักงานคุ้มครองพยานจะได้ประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานอื่นๆของรัฐด้วยเช่นกัน ซึ่งประกอบไปด้วย

- (ก) สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง : การเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนอื่นๆ
- (ข) กระทรวงแรงงาน : การจัดหาอาชีพ
- (ค) สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน : การรักษาสีทธิและสถานภาพของพยานในกรณีที่พยานเป็นข้าราชการสังกัด ก.พ.
- (ง) กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ : การรักษาและเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงจะได้รับ
- (จ) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ : การปฏิบัติหน้าที่ให้ความคุ้มครองและความปลอดภัยแก่พยาน
- (ฉ) สภานายกความ : การช่วยเหลือทางคดีและเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ

จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษนี้ จะต้องมีหน่วยงานหลายหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยมีสำนักงานคุ้มครองพยานเป็นผู้ประสานความร่วมมือ ซึ่งรายละเอียดของการประสานความร่วมมือดังกล่าว จะขอศึกษาแยกออกไปต่างหากเป็นหัวข้อย่อย 3.3

3.1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน

พยานพึงได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายจากการมาเป็นพยานถือเป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2542 ได้รองรับไว้ โดยกำหนดไว้ในมาตรา 244 ว่า “บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” เพื่อให้สิทธิดังกล่าวได้มีการปฏิบัติกันอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อมีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 จึงมีการกำหนดในเรื่องการจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายของพยานไว้ด้วย

ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้กำหนดให้กระทรวงยุติธรรมเป็นผู้ออกระเบียบในการจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่พยาน แต่ทั้งนี้ต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลังอีกชั้นหนึ่ง นอกจากนี้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่เพียงแต่ให้สิทธิแก่พยานเท่านั้น แต่ยังคำนึงถึงสิทธิ

ของสามี ภรรยา บุพการี ผู้สืบสันดาน ตลอดจนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานอีกด้วยที่จะ มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 15 และมาตรา 18³

สำหรับขั้นตอนการดำเนินการจ่ายเงินดังกล่าว ได้มีการกำหนดไว้ในมาตรา 16⁴ ให้ สำนักงานคุ้มครองพยานเป็นผู้รับผิดชอบ โดยให้บุคคลที่มีสิทธิได้รับเงินยื่นคำขอต่อสำนักงาน คุ้มครองพยานตามแบบที่สำนักงานคุ้มครองกำหนด แต่ทั้งนี้การยื่นขอรับเงินและการพิจารณาให้ ได้รับเงินตามสิทธิดังกล่าวจะต้องปฏิบัติไปตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด

³ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 15 ในกรณีเกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยานหรือสามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน เพราะมีการกระทำผิดอาญาโดยเจตนาเนื่องจากการที่พยานจะมาหรือได้มาเป็นพยาน บุคคลนั้นมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควร ค่าตอบแทนตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

ในกรณีที่บุคคลตามวรรคหนึ่งปฏิเสธการได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 9 หรือมาตรา 11 แล้วแต่กรณี บุคคลดังกล่าวไม่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทน

มาตรา 18 ค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยาน สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

⁴ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 16 ให้บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายที่มีสิทธิขอรับค่าตอบแทนตามมาตรา 15 หรือทายาทยื่นคำขอต่อสำนักงานคุ้มครองพยานตามแบบที่สำนักงานคุ้มครองพยาน กำหนดภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่บุคคลนั้นได้รู้ถึงการกระทำผิด

หลักเกณฑ์ วิธีการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอ ให้เป็นไปตามที่ระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด

3.1.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอุทธรณ์คำสั่งในการใช้มาตรการคุ้มครองพยาน

กรณีที่ผู้ได้รับคำสั่งในการใช้มาตรการคุ้มครองพยาน หากไม่พอใจคำสั่งดังกล่าว สามารถใช้สิทธิอุทธรณ์คำสั่งนั้นได้ ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 20⁵ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2546 แต่คำสั่งที่จะอุทธรณ์ได้ต้องเป็นคำสั่งหรือคำวินิจฉัยจากสำนักงานคุ้มครองพยาน หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมตามมาตรา 6, 7, 9, 10 - 12, 16 - 17, และ 19 อันมิใช่คำสั่งของศาล และต้องอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อศาลภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง โดยได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม คำสั่งศาลเป็นที่สุด

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอุทธรณ์คำสั่งนี้ คือ ศาล แต่พระราชบัญญัตินี้ยังคงกล่าวยังได้กำหนดคุณลักษณะของศาลที่มีอำนาจรับอุทธรณ์นี้ไว้ จะต้อง

- เป็นศาลยุติธรรมชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา แต่มิใช่ศาลแขวง และมีเขตอำนาจเหนือคดีนั้น หรือที่บุคคลเหล่านั้นมีที่อยู่
- เป็นศาลทหารชั้นต้นที่มีอำนาจเหนือคดีนั้น

⁵ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 20 ในกรณีที่ผู้ได้รับคำสั่งหรือคำวินิจฉัยตามมาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 9 มาตรา 10 มาตรา 11 หรือมาตรา 12 มาตรา 16 มาตรา 17 มาตรา 19 อันมิใช่คำสั่งของศาล ไม่พอใจคำสั่งดังกล่าว ให้มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อศาลยุติธรรมชั้นต้นซึ่งมิใช่ศาลแขวง และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาหรือศาลทหารชั้นต้นที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้น หรือที่บุคคลเหล่านั้นมีที่อยู่ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง

การอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่งให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง

ให้การอุทธรณ์คำสั่งตามมาตรา 19 เป็นการทุเลาการบังคับตามคำสั่งสำนักงานคุ้มครองพยาน

การอุทธรณ์คำสั่งตามมาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 9 มาตรา 10 มาตรา 11 หรือมาตรา 12 ให้ศาลพิจารณาเป็นการลับและให้เฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีตามที่ศาลเห็นสมควรมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ ทั้งนี้ให้ศาลพิจารณาและมีคำสั่งให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลได้รับอุทธรณ์ไว้แต่มีเหตุอันสมควรศาลอาจขยายระยะเวลาออกไปได้ตามความจำเป็นแก่กรณี แต่ต้องจกรายงานเหตุนั้นไว้

ในการพิจารณาอุทธรณ์ให้ศาลมีอำนาจหมายเรียกเอกสาร ข้อมูลหรือเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องมาเพื่อทำการไต่สวน โดยไม่ชักช้าและสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร คำสั่งของศาลตามมาตรา 19 นี้ให้เป็นที่สุด

3.2 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยาน

การดำเนินการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ได้กำหนดมาตรการทางกฎหมายไว้ 2 กรณี คือ มาตรการทั่วไป และ มาตรการพิเศษ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน

แม้พยานจะมีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็ตาม แต่มิใช่ว่าพยานทุกคนจะเป็นผู้ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 นี้ เนื่องจากมีการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการเข้าสู่ระบบการคุ้มครองพยานไว้

3.2.1.1 การเข้าสู่ระบบคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป

ในการเข้าสู่ระบบการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป แรกเริ่มจะต้องเข้าเงื่อนไขที่ว่าพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย จึงจะมีการพิจารณาว่าจะเข้าสู่ระบบการคุ้มครองพยานหรือไม่ โดยให้พยานยื่นเรื่องต่อเจ้าพนักงานตำรวจผู้ซึ่งมีอำนาจสืบสวนสอบสวนคดีอาญา พนักงานอัยการผู้ซึ่งมีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือ สำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณีว่าตนประสงค์จะได้รับการคุ้มครอง แล้วเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล หรือ สำนักงานคุ้มครองพยาน จะเป็นผู้พิจารณาว่าพยานควรได้รับการคุ้มครองหรือไม่ หากเห็นว่าควรได้รับความคุ้มครองก็จะจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร นอกจากนี้พระราชบัญญัตินี้ยังเปิดช่องให้นำมาตรการทั่วไปนี้ไปใช้กับสามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ของพยาน หรือบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับพยานได้ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์กับพยานย่อมมีผลต่อการให้ถ้อยคำของพยานเช่นกัน

3.2.1.2 รูปแบบการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป

ในมาตรา 6 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ได้กำหนดมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานไว้เป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร และ 2) การปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ในกรณีจำเป็น อาจมีการขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้การคุ้มครองแก่พยานตามความจำเป็น โดยได้รับความยินยอมจากพยาน

ในการให้คุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปนี้ แบ่งออกได้เป็น 2 กรณี กล่าวคือ

(1) เจ้าพนักงานตำรวจ

1.1 การให้สถานีตำรวจท้องที่ที่รับผิดชอบคดีดำเนินการ : สถานีตำรวจท้องที่ที่รับผิดชอบจะจัดให้ความคุ้มครองพยานชั่วคราวก่อนล่วงหน้า 3 – 5 วัน โดยจัดหาที่พักที่เหมาะสมและปลอดภัยให้แก่พยาน พร้อมกับแจ้งมายังสำนักงานคุ้มครองพยานเพื่อการประสานงานในการให้ความคุ้มครองดังกล่าว

1.2 การให้สถานีตำรวจท้องที่อื่นดำเนินการ : กรณีพยานมีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตอำนาจของสถานีตำรวจท้องที่ที่รับผิดชอบ จึงให้สถานีตำรวจท้องที่อื่นซึ่งพยานมีภูมิลำเนาอยู่ดำเนินการคุ้มครองพยานไว้ก่อนชั่วคราว แล้วจึงส่งเรื่องให้สถานีตำรวจท้องที่ที่รับผิดชอบทราบเรื่องและดำเนินการต่อไปตาม 1.1 ข้างต้น

(2) สำนักงานคุ้มครองพยานดำเนินการเอง: จะเป็นการดำเนินการโดยวิธี Contact Out คือ เมื่อสำนักงานคุ้มครองพยานได้รับคำร้องขอคุ้มครองพยานแล้ว สำนักงานคุ้มครองพยานจะแจ้งเรื่องไปยังส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อขอรับการคุ้มครอง หรือติดต่อไปยังบริษัทเอกชนที่ได้ทำสัญญาการให้ความคุ้มครองพยานไว้เพื่อให้รายละเอียดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพยานและเพื่อให้มีการคุ้มครองพยานต่อไป

ทั้งนี้หากเจ้าหน้าที่ตำรวจตาม 1.1 และ 1.2 ไม่อาจคุ้มครองพยานได้อีก ให้รีบดำเนินการแจ้งมายังสำนักงานคุ้มครองพยานโดยเร็ว เพื่อที่สำนักงานคุ้มครองพยานจะได้ประสานงานไปยังหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อขอรับการคุ้มครองพยานต่อ หรือพิจารณายุติการให้ความคุ้มครองแก่พยาน

ในการให้ความคุ้มครองแก่พยานตามมาตรการทั่วไปนั้น สำนักงานคุ้มครองพยานจะประสานงานไปยังหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนและรับทราบข้อมูลของพยานเพื่อสนับสนุนให้มีการดำเนินการคุ้มครองพยานอย่างรวดเร็วและสัมฤทธิ์ผล สำหรับการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ นั้น จะได้ศึกษาต่อไปในหัวข้อ 3.3 การประสานความร่วมมือในการคุ้มครองพยาน (Contact Out)

3.2.1.3 การสิ้นสุดการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 มิได้กำหนดเงื่อนไขในการสิ้นสุดการคุ้มครองพยานในมาตรการทั่วไปไว้ แต่การจากศึกษาวิเคราะห์ตัวพระราชบัญญัติดังกล่าว ทำให้ทราบว่า มาตรการทั่วไปจะถูกนำมาใช้ในคดีอาญาทั่วไป ที่มีไซ่คดีที่มีความรุนแรงหรือคดีที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติ ดังนั้นการสิ้นสุดการคุ้มครองพยานจึงอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่เหตุที่ทำให้พยานไม่ได้รับความปลอดภัยหมดไปแล้ว หรือตัวพยานไม่ต้องการอยู่ในระบบการคุ้มครองอีกต่อไป เมื่อพยานแจ้งหรือร้องขอให้เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล หรือ สำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณีทราบ ก็สามารถยกเลิกการคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปได้

3.2.2 มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน

เนื่องจากการทำความผิดอาญาในปัจจุบันมีความรุนแรง ซับซ้อน และส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างมาก การคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปจึงไม่เพียงพอต่อภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นต่อตัวพยานได้ จึงมีการกำหนดมาตรการพิเศษออกมาใช้เพื่อคุ้มครองพยานให้ได้รับความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น เมื่อมีมาตรการที่หลากหลายไปจากปกติ ซึ่งต้องมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นเพิ่มมากขึ้น ค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานย่อมมีมากขึ้นเช่นกัน ดังนั้นการจะเข้าสู่ระบบการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษได้จึงต้องผ่านหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 กำหนดไว้โดยเฉพาะ

3.2.2.1 ประเภทคดีที่อาจได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

มาตรา 8 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ได้กำหนดประเภทคดีที่พยานอาจร้องขอให้มีการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษได้ โดยกำหนดไว้ 6 ประเภทคดี กล่าวคือ (1) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด /การฟอกเงิน /การป้องกันและปราบปรามการทุจริต /สุทธการ (2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร (3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ /การป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก /การค้าประเวณี (4) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม (5) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น และ (6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน

3.2.2.2 การเข้าสู่ระบบคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

ในการเข้าสู่ระบบการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ แรกเริ่มจะต้องเข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรการทั่วไปก่อน คือ พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย แต่เงื่อนไขที่สำคัญที่พยานจะมาร้องขอเข้าสู่มาตรการพิเศษได้ พยานจะต้องเป็นพยานในคดี 6 ประเภทที่กำหนดไว้ในมาตรา 8 เท่านั้น เมื่อเข้าหลักเกณฑ์และเงื่อนไขข้างต้น พยานสามารถยื่นเรื่องต่อเจ้าพนักงานตำรวจ ผู้ซึ่งมีอำนาจสืบสวนสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานอัยการผู้ซึ่งมีอำนาจฟ้องคดีอาญา แล้วแต่กรณีว่าตนประสงค์จะได้รับการคุ้มครอง แล้วเจ้าพนักงานตำรวจ หรือ พนักงานอัยการ ที่ได้รับเรื่อง จะประสานงาน ไปยังสำนักงานคุ้มครองพยานเพื่อยื่นคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษนั้นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้พิจารณาโดยด่วน หากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายเห็นว่ามีเหตุเชื่อได้ว่าพยานจะไม่ได้รับความปลอดภัย ก็จะสั่งให้มีการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานได้

3.2.2.3 รูปแบบการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

รูปแบบที่ใช้ในการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษนั้นมีการกำหนดไว้ 7 รูปแบบ (มาตรา 10) คือ (1) การย้ายที่อยู่/จัดหาที่พักอันเหมาะสม (2) การจ่ายค่าเลี้ยงชีพตามสมควรแก่พยานหรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของพยานเป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นแต่ไม่เกิน 2 ปี (3) การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนของพยาน (4) ดำเนินการให้พยานมีอาชีพหรือให้การศึกษาอบรมตามที่เหมาะสม (5) ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ (6) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น และ (7) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามคำขอของสำนักงานคุ้มครองพยานโดยให้ถือว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความลับ

ในระหว่างการขอให้มีการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษนี้ เจ้าพนักงานตำรวจจะดำเนินการคุ้มครองพยานในเบื้องต้นใน 2 กรณี คือ

(1) การให้สถานีตำรวจท้องที่ที่รับผิดชอบคดีดำเนินการ: สถานีตำรวจท้องที่ที่รับผิดชอบจะจัดให้ความคุ้มครองพยานชั่วคราวก่อนล่วงหน้า 7 - 10 วัน โดยจัดหาที่พักที่เหมาะสมและปลอดภัยให้แก่พยาน พร้อมกับแจ้งมายังสำนักงานคุ้มครองพยานเพื่อการขอรับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษและเบิกค่าใช้จ่ายในการให้ความคุ้มครองดังกล่าว

(2) การให้สถานีตำรวจท้องถิ่นดำเนินการ: กรณีพยานมีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตอำนาจของสถานีตำรวจท้องถิ่นที่รับผิดชอบ จึงให้สถานีตำรวจท้องถิ่นซึ่งพยานมีภูมิลำเนาอยู่ดำเนินการคุ้มครองพยานไว้ก่อนชั่วคราว แล้วจึงส่งเรื่องให้สถานีตำรวจท้องถิ่นที่รับผิดชอบทราบเรื่องและดำเนินการต่อไปตาม (1) ข้างต้น

เมื่อสำนักงานคุ้มครองพยานได้รับเรื่องจากเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี สำนักงานคุ้มครองพยานจะพิจารณาประเภทคดีในคำร้องว่าเข้าหลักเกณฑ์ที่จะได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษได้หรือไม่ แล้วดำเนินการทำความเข้าใจเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (โดยด่วนแบบพิเศษเฉพาะ) หากรัฐมนตรีมีความเห็น

- ให้ดำเนินการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ สำนักงานคุ้มครองพยานก็จะดำเนินการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ โดยประสานงานไปยังหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้มีการคุ้มครองพยานตามรูปแบบที่เหมาะสมกับพยานนั้น ทั้งนี้จะมีระบบเครือข่ายข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างสำนักงานคุ้มครองพยานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อใช้แลกเปลี่ยนและรับทราบข้อมูลของพยานเพื่อสนับสนุนให้มีการดำเนินการคุ้มครองพยานต่อไป สำหรับการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ นั้น จะได้ศึกษาต่อไปในหัวข้อ 3.3 การประสานความร่วมมือในการคุ้มครองพยาน (Contact Out)

- ไม่ให้คุ้มครองตามมาตรการพิเศษ สำนักงานคุ้มครองพยานจะแจ้งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและตัวพยานทราบ หากพยานไม่พอใจคำสั่งดังกล่าว พยานมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งนั้นได้โดยยื่นเป็นคำร้องต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา หรือศาลทหารชั้นต้น ที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นหรือที่บุคคลเหล่านั้นมีที่อยู่ ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง โดยได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง

3.2.2.4 การสิ้นสุดการให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

มาตรา 12 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ได้กำหนดเหตุของการสิ้นสุดการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษไว้ 7 กรณี คือ (1) พยานร้องขอ (พยานยื่นคำร้องขอยกเลิกการคุ้มครองพยาน) (2) พยานไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวง / ระเบียบของกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยาน (3) พฤติการณ์ความปลอดภัยเปลี่ยนแปลงไป (4) กรณีไม่มีความจำเป็นต้องให้การคุ้มครองอีกต่อไป (5) พยานไม่ให้การเป็นพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร (6) มีคำพิพากษาให้ลงโทษพยานในความผิดฐานแจ้งข้อความอันเป็นเท็จ ฐานเบิกความเท็จ และ

ฐานทำพยานหลักฐานเท็จ อันเนื่องมาจากการเป็นพยานในคดีที่ได้รับการคุ้มครอง และ (7) พยานหรือบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองเสียชีวิต

ทั้งนี้ผู้ที่มีอำนาจพิจารณาว่าจะให้มาตรการพิเศษนี้สิ้นสุดลงหรือไม่ คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือ ผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เมื่อมีคำสั่งให้มาตรการพิเศษสิ้นสุดลง และแจ้งให้สำนักงานคุ้มครองพยานทราบแล้ว สำนักงานคุ้มครองจะมีหนังสือแจ้งไปยังพยานหรือบุคคลที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องถึงการสิ้นสุดการให้ความคุ้มครองดังกล่าว หากพยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้น ไม่พอใจคำสั่ง สามารถใช้สิทธิอุทธรณ์คำสั่งนั้น ได้โดยยื่นเป็นคำร้องต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคืออาญา หรือศาลทหารชั้นต้น ที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นหรือที่บุคคลเหล่านั้นมีที่อยู่ ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง โดยได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง

3.3 การประสานความร่วมมือในการคุ้มครองพยาน (Contact Out)

เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ได้กำหนดให้สำนักงานคุ้มครองพยานเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ และได้กำหนดรูปแบบของมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษไว้ เช่น การย้ายที่อยู่ การจัดหาที่พักอันเหมาะสม การจ่ายค่าเลี้ยงชีพตามสมควร การเปลี่ยนชื่อสกุล การจัดหาอาชีพหรือให้การศึกษา การจัดให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัย เป็นต้น ซึ่งการคุ้มครองพยานจำเป็นต้องใช้บุคคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางและกำลังเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอ แต่สำนักงานคุ้มครองพยานซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นใหม่ไม่มีบุคคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะทางและจำนวนมากพอที่จะดำเนินการได้เพียงพอ จึงทำให้สำนักงานคุ้มครองพยานต้องดำเนินการประสานงานไปยังหน่วยงานอื่นๆทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของการคุ้มครองพยานเพื่อจัดให้พยานได้รับความคุ้มครองตามรูปแบบต่างๆที่เหมาะสม ตัวอย่างเช่น

(ก) การย้ายที่อยู่/จัดหาที่พัก ประสานงานไปยังกระทรวงกลาโหม กองอาสารักษาดินแดน (กระทรวงมหาดไทย) เจ้าของธุรกิจที่ให้ความร่วมมือ หรือ หน่วยงานอื่นที่เห็นสมควร

(ข) การจ่ายค่าเลี้ยงชีพ ประสานงานไปยังกระทรวงการคลัง

(ค) การเปลี่ยนชื่อสกุลและหลักฐานทางทะเบียน ประสานงานไปยังสำนักทะเบียนราษฎร์

(ง) การจัดให้มีอาชีพ การศึกษาอบรมและการดำรงชีพ ประสานงานไปยังกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และกระทรวงศึกษาธิการ

(จ) การคุ้มครองความปลอดภัย ประสานงานไปยังสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงกลาโหม หรือ กรมสอบสวนคดีพิเศษ

แม้จะมีมาตรการต่างๆ เพื่อให้ความคุ้มครองและดูแลพยานก็ตาม แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะไม่ว่าจะเป็นการย้ายที่อยู่ การเปลี่ยนชื่อสกุล หรือ การจัดให้มีอาชีพ ฯลฯ ต่างก็มีขึ้นเพื่อสนับสนุนให้พยานได้รับความปลอดภัยจากการถูกข่มขู่คุกคาม หรือทำร้าย ดังนั้น เพื่อให้การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถรองรับทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในปัจจุบันจึงได้มีจัดทำร่าง “บันทึกความร่วมมือ” (Memorandum of Understanding - M.O.U.) ระหว่างสำนักงานคุ้มครองพยาน กับ 7 หน่วยงานอื่นของรัฐ⁶ ขึ้น เพื่อให้มีหน่วยงานที่สามารถให้คุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานได้ในทุกกรณี

7 หน่วยงานอื่นของรัฐ ที่ได้เข้ามาประสานความร่วมมือในการคุ้มครองความปลอดภัย ให้แก่พยาน ประกอบไปด้วย

- (1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- (2) กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
- (3) กระทรวงกลาโหม - กรณีเป็นพยานที่ต้องไปให้การที่ศาลทหาร หรือเป็นพยานที่รู้เห็นเกี่ยวกับคดีที่ทหารเป็นผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิด
- (4) กรมสอบสวนคดีพิเศษ
- (5) กรมราชทัณฑ์ - กรณีพยานเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือนักโทษที่ถูกจำคุกในเรือนจำ
- (6) กรมพินิจและคุ้มครองเด็ก - กรณีพยานเป็นเด็ก
- (7) สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด - กรณีพยานเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

⁶ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักวิชาการยุติธรรม ระดับ 3 , สำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

การให้ความร่วมมือของทั้ง 7 หน่วยงานดังกล่าว ถือเป็น การรับช่วงต่อจากสำนักงานคุ้มครองพยาน กล่าวคือ เมื่อสำนักงานคุ้มครองพยานได้รับคำร้องขอคุ้มครองพยานจากตัวพยานโดยตรงหรือได้รับผ่านทางเจ้าพนักงานตำรวจ หรือ พนักงานอัยการ และได้พิจารณาว่าพยานอยู่ในหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่จะได้รับการคุ้มครอง สำนักงานคุ้มครองพยานจะดำเนินการส่งเรื่องต่อไปยังหน่วยงานทั้ง 7 หน่วยงานดังกล่าวตามแต่ละประเภทของพยาน เพื่อให้พยานไปอยู่ในการดูแลของหน่วยงานนั้นๆ และเพื่อให้การประสานงานเกิดความรวดเร็วและให้การคุ้มครองพยานเกิดผลสำเร็จ ทั้ง 7 หน่วยงานดังกล่าว จึงควรจัดตั้ง “หน่วยคุ้มครองพยาน” ของตนเองขึ้นภายในหน่วยงาน เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและให้ความคุ้มครองแก่พยาน โดยเฉพาะ

3.4 ค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยาน

การดำเนินงานต่างๆ จำต้องมีค่าใช้จ่ายเป็นปัจจัยหลักในการทำให้งานเกิดผลสำเร็จ การคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปหรือมาตรการพิเศษนี้ก็เช่นกันที่ต้องมีค่าใช้จ่ายเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนงานให้ลุล่วงไปได้

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ได้กำหนดเรื่องค่าใช้จ่ายไว้ในหมวด ๔ เรื่อง ค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน มาตรา 15 ถึงมาตรา 19 โดยสรุปว่าหากมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่พยานหรือผู้ใกล้ชิดของพยาน บุคคลนั้นมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควร ทั้งนี้ค่าตอบแทนให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง ซึ่งปัจจุบันได้มีการประกาศใช้ “ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ.2547”⁷ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไป วิธีการยื่นคำขอ วิธีพิจารณา คำขอ วิธีการจ่ายค่าตอบแทนและวิธีเบิกจ่ายค่าใช้จ่าย อัตราการจ่ายค่าตอบแทนและอัตราการจ่ายค่าใช้จ่าย เพื่อให้การคุ้มครองพยานเกิดเป็นผลสำเร็จ

ระเบียบดังกล่าวได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะ 1 ค่าตอบแทน และลักษณะ 2 ค่าใช้จ่าย โดยกำหนดให้ “ผู้มีสิทธิ” ยื่นคำขอรับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายตามระเบียบนี้ คือ ตัวพยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน

⁷ ราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่มที่ 121 ตอนพิเศษ 121 ง วันที่ 27 ตุลาคม 2547 และมีผลใช้บังคับในวันที่ 28 ตุลาคม 2547 เป็นต้นไป

ทายาทโดยธรรมของพยานที่ถึงแก่ความตาย รวมถึงพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา และพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา (ข้อ 3)

3.4.1 ค่าตอบแทนให้แก่พยาน

ในลักษณะ 1 ค่าตอบแทน ระเบียบดังกล่าวได้กำหนดแบ่งไว้เป็น 2 หมวด คือ หมวด 1 ค่าตอบแทนแก่พยานที่มาให้ข้อเท็จจริงหรือเบิกความในคดีอาญา และหมวด 2 ค่าตอบแทนความเสียหายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

หมวด 1 ค่าตอบแทนแก่พยานที่มาให้ข้อเท็จจริงหรือเบิกความในคดีอาญา ข้อ 6 ถึงข้อ 9 ได้กำหนดให้

- พยานที่มาให้ข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่คดีต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือเบิกความต่อศาล มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควร ตามอัตราที่กำหนดในระเบียบนี้ ในส่วนพยานที่มาให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา และพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา จะมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนเฉพาะพยานที่ระบุไว้ในการสอบสวน โดยให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าส่วนราชการนั้นหรือศาล ในการสั่งจ่ายแล้วแต่กรณี

- ในคดีความผิดต่อส่วนตัวซึ่งผู้เสียหายเป็น โจทก์ พยาน โจทก์หรือพยานจำเลยอาจได้รับค่าตอบแทนตามอัตราที่กำหนดในระเบียบนี้โดยให้อยู่ในดุลพินิจของศาลในการสั่งจ่าย

อัตราการเบิกจ่ายค่าตอบแทน กำหนดให้พยานได้รับครั้งละ 200 บาท สำหรับพยานมีที่พักอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดที่มาให้ข้อเท็จจริงหรือเบิกความ และครั้งละ 500 บาท สำหรับพยานที่มีที่พักอาศัยอยู่นอกเขตจังหวัดและต้องเดินทางมาให้ข้อเท็จจริงหรือเบิกความ

หมวด 2 ค่าตอบแทนความเสียหายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ข้อ 10 ถึงข้อ 18 ได้กำหนดให้

- พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรตามอัตราที่กำหนดไว้

ในระเบียบนี้ หากเกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นเนื่องจากการที่พยานจะมาหรือได้มาเป็นพยาน โดยยื่นคำขอพร้อมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องต่อสำนักงานคุ้มครองพยานเพื่อตรวจสอบ จากนั้นจะเสนอเรื่องให้ “คณะกรรมการพิจารณาการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่พยานในคดีอาญาและผู้ใกล้ชิด”⁸ พิจารณาอีกชั้นหนึ่ง โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ ความร้ายแรงของการกระทำความผิด และความเสียหายที่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานได้รับ รวมถึงการบรรเทาความเสียหายในทางอื่นประกอบกัน ทั้งนี้ให้ถือคำวินิจฉัยเป็นที่สุด แต่หากไม่พอใจคำวินิจฉัยดังกล่าว ผู้มีสิทธิยื่นคำขออาจใช้สิทธิอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ได้

- สำนักงานคุ้มครองพยานซึ่งได้รับแจ้งคำวินิจฉัยดังกล่าวจะเป็นผู้จ่ายค่าตอบแทนให้ในอัตราต่างๆ ดังนี้

(1) กรณีเสียชีวิต จะได้รับค่าตอบแทนตั้งแต่ 30,000 บาท แต่ไม่เกิน 100,000 บาท ค่าจัดการศพ 20,000 บาท ค่าขาดรายได้อุปการะเลี้ยงดูตามพฤติการณ์ไม่เกิน 30,000 บาท และค่าอุปการะด้านการศึกษาแก่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของพยานเดือนละไม่เกิน 3,000 บาท จนกว่าจะบรรลุนิติภาวะ หรืออายุไม่เกิน 25 ปี ตามแต่กรณี

(2) กรณีบาดเจ็บ หรือเสียหายแก่อนามัยและเสรีภาพ จะได้รับค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลตามที่จ่ายไปจริงแต่ไม่เกิน 30,000 บาท ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจตามที่จ่ายไปจริง แต่ไม่เกิน 50,000 บาท ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ระหว่างรักษาพยาบาลในอัตราวันละไม่เกิน 200 บาท นับแต่วันที่ไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ และค่าเสียหายอื่นๆตามจำนวนที่สมควรแต่ไม่เกิน 30,000 บาท

⁸ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ.2547 ข้อ 13 (คณะกรรมการพิจารณาฯ ประกอบไปด้วย อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้แทนกระทรวงการคลัง ผู้แทนกระทรวงกลาโหม ผู้แทนกรมการปกครอง เป็นกรรมการ และผู้อำนวยการสำนักงานคุ้มครองพยานเป็นกรรมการและเลขานุการ)

(3) กรณีเสียหายแก่ชื่อเสียงหรือทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการเจตนากระทำความผิดอาญา จะได้รับค่าตอบแทนตามที่ประเมินได้แต่ไม่เกิน 50,000 บาท

3.4.2 ค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ

ในลักษณะ 2 ค่าใช้จ่าย ระเบียบดังกล่าวได้กำหนดแบ่งไว้เป็น 3 หมวด คือ หมวด 1 ค่าใช้จ่ายตามมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน หมวด 2 ค่าใช้จ่ายตามมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน และหมวด 3 การตรวจสอบการเบิกจ่าย แต่ในที่นี้จะขอกว่าตั้งแต่เฉพาะค่าใช้จ่ายตามหมวด 1 และหมวด 2 เท่านั้น

หมวด 1 ค่าใช้จ่ายตามมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน ข้อ 19 ถึงข้อ 21 ได้กำหนดให้

- มีการเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายสำหรับการคุ้มครองพยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ในเรื่องต่างๆ ดังนี้

(1) ค่าที่พักอาศัยให้เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินห้องละ 800 บาท ต่อวัน

(2) ค่าอาหารเครื่องดื่ม ให้เบิกจ่ายได้ในอัตราคนละ 200 บาท ต่อวัน

(3) ค่าเลี้ยงชีพที่สมควรอันเนื่องมาจากการขาดประโยชน์ทำมาหาได้ ให้เบิกจ่ายได้ในอัตราคนละ 200 บาท ต่อวัน

- มีการเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายสำหรับเจ้าหน้าที่ที่คุ้มครองความปลอดภัย ในเรื่องต่างๆ ดังนี้

(1) ค่าที่พักอาศัยให้เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินห้องละ 800 บาท ต่อวัน

(2) ค่าดำเนินการของเจ้าหน้าที่ที่คุ้มครองความปลอดภัยที่ต้องใช้ระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 12 ชั่วโมง ให้เบิกจ่ายในอัตราเหมาจ่ายคนละ 200 บาท ต่อวัน

(3) ค่าใช้จ่ายในกรณีที่ต้องจัดให้มีการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ให้เบิกจ่ายเท่าที่จ่ายจริง

หมวด 2 ค่าใช้จ่ายตามมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ข้อ 22 ถึงข้อ 24 ได้กำหนดให้

- ในกรณีที่สำนักงานคุ้มครองพยานได้จัดให้มีการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานแล้ว สามารถขอเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายต่างๆ ได้ตามอัตราดังนี้

(1) ค่าใช้จ่ายในการย้ายที่อยู่ หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม ให้เบิกจ่ายเท่าที่จ่ายจริง (ตามความเหมาะสมและสมควร)

(2) ค่าใช้จ่ายในการจ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยานหรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของพยาน เบิกจ่ายได้ไม่เกินคนละ 200 บาท ต่อวัน

(3) ค่าใช้จ่ายในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยาน เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริง

(4) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพหรือให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริง

(5) ค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือเรียกร่องสิทธิที่พยานพึงได้รับ เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริง

(6) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 12 ชั่วโมง เบิกจ่ายให้กับเจ้าหน้าที่ที่ช่วยให้ความคุ้มครองตามจำเป็นในอัตราเหมาจ่าย แต่ไม่เกินคนละ 200 บาท ต่อวัน

(7) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือ หรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริง

ในการขอเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษเหล่านี้ ระเบียบดังกล่าวได้กำหนดให้หัวหน้าส่วนราชการของหน่วยงานที่ดำเนินการคุ้มครองพยานหรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการส่งจ่ายค่าใช้จ่ายตามอัตราที่กำหนด โดยต้องมีการจัดทำเอกสารการจ่ายเงินตามระเบียบของทางราชการไว้เป็นหลักฐานเพื่อตรวจสอบด้วย

จากการศึกษาข้างต้น ทำให้ทราบว่าระเบียบดังกล่าวกำหนดให้สำนักงานคุ้มครองพยาน หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่ให้การคุ้มครองพยานสามารถเบิกจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายต่างๆ ตาม อัตราที่กำหนดได้ เพื่อให้การคุ้มครองพยานเป็นไปโดยสมบูรณ์ แต่อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าการ ขอบเบิกจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายดังกล่าวเป็นการเบิกจ่ายหลังจากมีการดำเนินการคุ้มครอง พยานไปแล้ว คือ การให้สำนักงานคุ้มครองพยานหรือหน่วยงานอื่นๆ ที่ให้การคุ้มครองพยานต้อง ออกเงินทดรองจ่ายไปก่อนแล้วจึงมาดำเนินการขอเบิกจ่ายในภายหลัง ด้วยมุ่งเน้นให้สามารถ ตรวจสอบการใช้จ่ายที่แท้จริงได้ แต่ในทางกลับกันจะพบว่า การให้สำนักงานคุ้มครองพยานหรือ หน่วยงานอื่นๆ ที่ดำเนินการคุ้มครองพยานต้องสำรองจ่ายค่าใช้จ่ายต่างๆ ไปก่อน อาจเกิดปัญหา ในทางปฏิบัติได้ว่า สำนักงานคุ้มครองพยานหรือหน่วยงานอื่นนั้นจะมีเงินเพียงพอสำรองจ่ายก่อน หรือไม่ เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานนั้นมีมากกว่างบประมาณที่ได้รับ จากรัฐ หากมีเงินไม่มากพอในการสำรองจ่ายก็อาจส่งผลกระทบต่อ การคุ้มครองพยานได้ เนื่องจาก งบประมาณ ไม่อำนวยให้ใช้วิธีการคุ้มครองพยานได้อย่างเต็มที่ ซึ่งในการหาทางแก้ปัญหาเรื่อง งบประมาณนี้ จะขอกล่าวไว้ในบทที่ 4 ต่อไป

3.5 การคุ้มครองพยานในประเทศฟิลิปปินส์

ในต่างประเทศได้มีแนวความคิดในเรื่องการคุ้มครองพยานมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะ ประเทศที่มีปัญหาอาชญากรรมและความรุนแรงสูง ทำให้ประเทศต่างๆ ล้วนต้องมีกฎหมาย คุ้มครองพยานออกมารองรับและแก้ปัญหาในกระบวนการยุติธรรม โดยที่ระบบการคุ้มครองพยาน มุ่งเน้นในเรื่องการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่จะได้รับความปลอดภัยในชีวิตและ ทรัพย์สิน และเพื่อให้รัฐได้มาซึ่งพยานบุคคลซึ่งเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุดในการพิจารณาคดี ทุก ประเทศจึงให้ความสำคัญและวางมาตรการต่างๆ ในการคุ้มครองพยานเพื่อนำไปใช้ให้เกิดผลในทาง ปฏิบัติ รูปแบบหรือมาตรการในการคุ้มครองพยานจะแตกต่างกันไปตามแต่ละสภาพปัญหาและการ จัดระบบการบริหารงานยุติธรรมของแต่ละประเทศ

ความพร้อมของประเทศต่างๆ ทั้งในเรื่องงบประมาณ หน่วยงานรับผิดชอบ และมาตรการ ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน เป็นสิ่งที่น่าพิจารณาศึกษาเพื่อนำมาปรับปรุงกฎหมาย คุ้มครองพยานของประเทศไทยให้มีความสมบูรณ์และทัดเทียมกับต่างประเทศ

กฎหมาย UNDCP MODEL WITNESS PROTECTION BILL 1988 เป็นกฎหมายแม่แบบ ที่ทุกประเทศนำมาใช้สร้างหลักเกณฑ์การคุ้มครองพยานในประเทศของตนเพื่อวัตถุประสงค์ในการ

สร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันให้แก่ประชาชนในการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม โดยต้องพิจารณาถึงความผิดมูลฐาน ระยะเวลาการเริ่มต้นและสิ้นสุดการคุ้มครอง และปัจจัยอื่นๆ เช่น ความรุนแรงของการกระทำความผิด คุณลักษณะและความสำคัญของพยาน ภัยอันตรายที่พยานบุคคลจะได้รับ ผลการประเมินทางด้านจิตวิทยา วิธีการอื่น ๆ ในการคุ้มครองพยานบุคคล เป็นต้น ประกอบด้วยเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมของแต่ละประเทศอันจะทำให้การคุ้มครองพยานเกิดผลสำเร็จ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เลือกที่จะศึกษาการคุ้มครองพยานของประเทศฟิลิปปินส์* เนื่องจากเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และภูมิประเทศ ของประเทศฟิลิปปินส์ มีความใกล้เคียงกับประเทศไทย ทั้งอยู่ในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกัน จึงน่าจะมีรูปแบบที่สามารถนำมาปรับใช้กับการคุ้มครองพยานของประเทศไทยได้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

ประเทศฟิลิปปินส์ : การคุ้มครองพยานของประเทศฟิลิปปินส์มีขึ้นภายใต้ Republic Act No.6981 หรือ “The Witness Protection, Security and Benefit Act” ซึ่งถือเป็นกฎหมายหลักในการคุ้มครองพยาน ด้วยผลของกฎหมายดังกล่าวได้จัดให้มีโครงการคุ้มครองความปลอดภัยและผลประโยชน์ของพยานบุคคลในคดีอาญา (The Witness Protection, Security and Benefit Program) ขึ้นภายใต้การดูแลของกระทรวงยุติธรรม โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้บังคับใช้ และได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อการบังคับใช้จากกระทรวงการคลังเป็นเงินจำนวน 10,000,000 เปโซ*

โครงการคุ้มครองความปลอดภัยและผลประโยชน์ของพยานบุคคลในคดีอาญา (The Witness Protection, Security and Benefit Program) นี้เกิดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้ที่ยืนยันหรือรู้ถึงการกระทำความผิดไปให้การต่อศาลหรือองค์กรกึ่งตุลาการหรือต่อเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน ด้วยการ

* สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (republic of Philippines) เป็นประเทศที่เป็นเกาะอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิก ห่างจากประเทศไทยประมาณ 1,800 กิโลเมตร มีพื้นที่ 298,170 ตารางกิโลเมตร มีประชากรประมาณ 84.5 ล้านคน เมืองหลวงคือกรุงมนิลา เงินตราเป็นหน่วยเปโซ (Peso) มีรูปแบบการปกครองแบบสาธารณรัฐมีประธานาธิบดีเป็นประมุขและหัวหน้าฝ่ายบริหาร และมีรัฐธรรมนูญที่ใช้บังคับในปัจจุบันคือ รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1987

* 1 เปโซ เท่ากับ 0.75 บาท (อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ – อัตราการชาย- ตามข้อมูล ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ ณ วันที่ 21 มกราคม 2548)

คุ้มครองบุคคลดังกล่าวให้ปลอดภัยจากการแก้แค้นของผู้กระทำความผิด และจากการต้องสูญเสียทางเศรษฐกิจ

3.5.1 คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าโครงการคุ้มครองความปลอดภัยและผลประโยชน์ของพยานบุคคลในคดีอาญา (มาตรา 3, 4, และ 10)

บุคคลที่จะได้รับอนุมัติให้เข้าโครงการฯ จะประกอบไปด้วยบุคคล 4 ประเภท คือ

(1) บุคคลที่รู้เห็นหรือมีข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญา และได้มาให้การ (ให้ถ้อยคำ) แล้ว หรือ อยู่ในระหว่างการให้การ หรือที่ตั้งใจจะมาให้การ

(2) พยานในการสืบสวนสอบสวนของฝ่ายนิติบัญญัติภายใต้การรับรองของคณะกรรมการนิติบัญญัติว่า คำให้การของบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น แต่การรับรองดังกล่าวต้องได้รับความเห็นชอบจากประธานวุฒิสภา หรือประธานสภาผู้แทนราษฎร แล้วแต่กรณี

(3) พยานซึ่งมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญา และประสงค์จะเป็นพยานให้กับฝ่ายรัฐ (State Witness) แต่พยานดังกล่าวต้องไม่ใช่ตัวการสำคัญที่สุดในการกระทำความผิดและต้องไม่เคยถูกลงโทษในความผิดอาญาที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม นอกจากนี้ความผิดที่จะมาให้การต้องไม่มีพยานหลักฐานอื่นโดยตรงที่จะฟ้องร้องหรือดำเนินคดีกับความผิดนั้นได้

(4) จำนวนซึ่งถูกศาลสั่งปล่อยตัว เนื่องจากบุคคลนั้นอาจเป็นพยานให้กับฝ่ายรัฐ⁹

นอกจากนี้ ความผิดอาญาที่บุคคลนั้นจะมาให้การต้องเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ร้ายแรง (Grave Felony) และคำให้การต้องเป็นประเด็นสำคัญในคดี ทั้งตัวบุคคลนั้นเองหรือสมาชิกในครอบครัวถูกข่มขู่หรือทำร้ายร่างกายด้วย จึงจะสามารถเข้าร่วมโครงการฯ ได้

ดังนั้น บุคคลที่จะไม่ได้รับการอนุมัติให้เข้าโครงการฯ คือ บุคคลดังต่อไปนี้

(1) บุคคลที่จะให้การเกี่ยวกับความผิดเล็กน้อย

⁹ Rule 119 (Trial) of the Revised Rule of Criminal Procedure (Philippines), section 9 and section 10 ที่มา <http://www.chanrobles.com/revisedrulesofcriminalprocedure.htm#rule%20119>

(2) คำให้การของบุคคลนั้นไม่นับสนุนประเด็นสำคัญในคดี

(3) บุคคลนั้นเอง หรือสมาชิกในครอบครัวที่ร่วมสายโลหิตกันไม่เกินสองลำดับหรือที่มีความสัมพันธ์กัน ไม่ได้ถูกข่มขู่ถึงชีวิตหรือถูกทำร้ายร่างกาย หรือมีความเป็นไปได้ที่บุคคลนั้นจะถูกฆ่า ใช้กำลัง ข่มขู่ ครอบงำ หรือให้สินบน เพื่อมิให้บุคคลนั้นให้การหรือให้การเท็จ หรือหลีกเลี่ยงที่จะให้การอันเนื่องมาจากคำให้การของบุคคลนั้น และ

(4) บุคคลนั้นเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐผู้ซึ่งบังคับกฎหมายเอง แม้จะให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ซึ่งบังคับกฎหมายคนอื่น แต่อย่างไรก็ตามสมาชิกในครอบครัวที่ใกล้ชิดกับบุคคลนั้น (เช่น พ่อ แม่ ลูก พี่ น้อง) อาจได้รับการยอมรับให้เข้าร่วมโครงการฯ ได้

3.5.2 วิธีการที่จะเข้าโครงการคุ้มครองความปลอดภัยและผลประโยชน์ของพยานบุคคลในคดีอาญา

บุคคลที่อยู่ในอันตราย หรือครอบครัวของบุคคลนั้นอาจเข้าโครงการฯ ได้โดยการขอรับใบสมัคร (คำร้อง) จากฝ่ายเลขานุการของโครงการฯ ซึ่งตั้งอยู่ที่อาคารกระทรวงยุติธรรมใน Padre Faura กรุงมะนิลา หรืออาจขอรับใบสมัครจากสำนักงานอัยการเขตที่ใกล้ที่สุด

ขั้นตอนในการพิจารณาเพื่อเข้าโครงการฯ เริ่มตั้งแต่การยื่นใบสมัคร การพิจารณาตัวผู้สมัครและใบสมัคร ข้อมูลหรือเอกสารประกอบใบสมัคร และข้อเท็จจริงอื่นใดที่เกี่ยวข้อง ซึ่งล้วนเป็นความลับ ข้อมูลดังกล่าวจะไม่ถูกเปิดเผย เว้นแต่จะได้รับคำสั่งเป็นหนังสือจากกระทรวงยุติธรรม หรือศาล หากกระทรวงยุติธรรมพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดก็จะรับผู้สมัครเข้าสู่โครงการฯ โดยกำหนดให้ผู้สมัครที่เป็นพยานนั้นให้ถ้อยคำภายใต้การสาบานเกี่ยวกับข้อมูลการกระทำความผิดและออกเอกสารรับรองไว้เป็นหลักฐาน อย่างไรก็ตามหากใบสมัครนั้นถูกปฏิเสธ คำให้การภายใต้การสาบานและคำให้การอื่นเกี่ยวกับการสมัครนี้จะถูกต้องห้ามไม่ให้ใช้เป็นพยานหลักฐาน เว้นแต่จะใช้เพื่อฟ้องร้องเจ้าหน้าที่ระดับสูงในทางอาญา (Impeachment) (มาตรา 3 และ 11)

นอกจากนี้บุคคลที่ได้รับอนุมัติให้เข้าโครงการฯ จะต้องทำบันทึกข้อตกลง (Memorandum of Agreement) กับรัฐบาล และมีความรับผิดชอบต่อรัฐในการทำหน้าที่ให้การหรือให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ต้องหลีกเลี่ยงการกระทำความผิดอาญา ต้องระมัดระวังมิให้บุคคลอื่นรู้ว่าตนได้รับความคุ้มครองตามโครงการฯ นี้ ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและคำพิพากษาคดีแพ่ง

และต้องให้ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐที่ให้ความคุ้มครองตามสมควร รวมทั้งต้องแจ้งที่อยู่และกิจกรรมที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของโครงการทราบอย่างสม่ำเสมอ แต่อย่างไรก็ตามหากมีการฝ่าฝืนบันทึกข้อตกลงดังกล่าวในสาระสำคัญ อาจถือเป็นเหตุยกเลิกความคุ้มครองนี้ได้ (มาตรา 5 และ 6)

ขั้นตอนทั้งหมดของการเข้าโครงการตั้งแต่การสมัครเรื่อยไปจนถึงการคุ้มครองจะถูกรักษาไว้เป็นความลับ ข้อมูลและเอกสารทั้งหมดจะไม่ถูกเปิดเผย เว้นแต่จะมีคำสั่งเป็นหนังสือจากกระทรวงยุติธรรม หรือศาล หากบุคคลใดเปิดเผยความลับดังกล่าวจะต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 6 ปี และถูกตัดสิทธิมิให้ดำรงตำแหน่งพนักงานหรือลูกจ้างของรัฐเป็นเวลา 5 ปี (มาตรา 7)

3.5.3 สิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่พยานพึงได้รับจากโครงการคุ้มครองความปลอดภัยและผลประโยชน์ของพยานบุคคลในคดีอาญา (มาตรา 8, 12, และ 14)

(1) การมีที่อยู่อาศัยปลอดภัยจนกระทั่งมีการให้การ หรือจนกระทั่งการกระทำในลักษณะที่เป็นการข่มขู่หรือการคุกคามด้วยประการใดๆ หดหายไปหรือลดลงในระดับที่สามารถจัดการด้วยวิธีการอื่นๆ ได้ และเมื่อมีเหตุอันควรตามข้อเท็จจริง พยานและสมาชิกในครอบครัวสามารถขอย้ายที่อยู่หรือเปลี่ยนแปลงชื่อ นามสกุล เลขบัตรประจำตัวประชาชน เพื่อความปลอดภัยด้วยค่าใช้จ่ายของรัฐได้

(2) การให้คุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานและสมาชิกในครอบครัว ด้วยการจัดให้มีเจ้าหน้าที่รัฐดูแล หรือด้วยวิธีการอื่นใดที่เหมาะสม

(3) การให้ความคุ้มกันแก่พยานจากการถูกฟ้องคดีอาญา และไม่ต้องรับโทษ หรือริบทรัพย์สิน ไม่ว่าจะจากการทำธุรกรรม หรือจากเรื่องใดๆ เกี่ยวกับสิ่งที่พยาน ได้ให้การ รวมทั้งเอกสารหรือหนังสือที่สร้างขึ้น

(4) การให้ความช่วยเหลือในเรื่องอาชีพแก่พยานในกรณีที่พยานต้องย้ายที่อยู่ รวมถึงความช่วยเหลือทางการเงินสำหรับตนเองและครอบครัวในจำนวนและเป็นระยะเวลาที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด

(5) การได้รับการรักษาพยาบาลและยารักษาโรคจากโรงพยาบาลทั้งของรัฐ เอกชน คลินิก หรือสถานใดๆ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หากเกิดการเจ็บป่วย หรือได้รับบาดเจ็บในระหว่างที่เป็นพยาน

(6) การให้ความช่วยเหลือแก่ทายาทของพยานในค่าปลงศพไม่น้อยกว่า 10,000 เปโซหากพยานถูกฆ่าหรือถูกทำให้เสียชีวิต เนื่องจากการเข้าร่วมโครงการฯ

(7) การช่วยเหลือให้ผู้เยาว์หรือบุตรที่อยู่ในความอุปการะของพยานที่เสียชีวิตหรือพิการทุพพลภาพอย่างถาวรได้รับการศึกษาในระดับประถมจนถึงระดับวิทยาลัยในเมืองใดก็ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ไม่ว่าจะ เป็น โรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยของรัฐหรือเอกชน ตามที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด แต่ทั้งนี้บุตรดังกล่าวต้องมีคุณสมบัติที่จะเข้าเรียนด้วย

(8) การให้ความรับรองแก่พยานว่าจะไม่ถูกย้ายงาน หรือลดตำแหน่งงาน อันเนื่องมาจากการหยุดงานเพื่อไปเป็นพยาน และพยานจะได้รับเงินเดือนหรือค่าจ้างแรงงานเต็มจำนวนในช่วงเวลาที่เป็นพยานด้วย โดยใช้บังคับได้ทั้งกับลูกจ้างของรัฐและเอกชน นอกจากนี้ นายจ้างของพยานจะได้รับแจ้งจากกระทรวงยุติธรรมถึงเหตุดังกล่าว และหากพยานต้องย้ายที่อยู่เป็นเวลานานหรือเป็นการถาวร นายจ้างมีสิทธิเลิกจ้างได้ต่อเมื่อกระทรวงยุติธรรมอนุญาตภายใต้คำแนะนำของกระทรวงแรงงาน

(9) การจัดให้พยานได้รับค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และเบี้ยเลี้ยงในอัตราที่พอสมควรตามที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด สำหรับการไปให้การต่อศาล องค์กร หรือเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงการประชุมและการสัมภาษณ์ (สอบถาม) โดยพนักงานอัยการ หรือเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน

นอกจากพยานจะได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ หลายประการข้างต้นแล้ว พยานที่เข้าโครงการฯ จะได้รับประกันว่าจะได้มีการพิจารณาคดีที่รวดเร็วและเสร็จสิ้นภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่ยื่นฟ้อง (มาตรา 9) แต่อย่างไรก็ตามหากพยานที่เข้าร่วมโครงการฯ ปฏิเสธ หรือไม่ยอมไปให้การ โดยไม่มีเหตุอันสมควร พยานจะถูกดำเนินคดีฐานละเมิดอำนาจศาล ซึ่งมีระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 เดือน ถึง 1 ปี หรือหากพยานให้การเท็จหรือหลีกเลี่ยงที่จะให้การถึง พยานอาจถูกลงโทษด้วยการถูกจับ หรือกักขัง และถูกฟ้องคดีอาญาในฐานความผิดเบี่ยงเบนความเท็จ ซึ่งจะมีระวางโทษที่สูงขึ้นจากปกติ ทั้งยังเป็นเหตุให้การคุ้มครองตามโครงการฯ ถูกยกเลิก และสิทธิประโยชน์ต่างๆ สิ้นสุดลง แต่อย่างไรก็ตาม พยานอาจได้รับการนิรโทษกรรมจากความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้หากพยาน ไปให้การตามหน้าที่ (มาตรา 13 และ 15)

3.5.4 โทษสำหรับการคุกคามพยาน

ในกรณีที่พยานที่เข้าโครงการฯ ถูกบุคคลใดคุกคาม เพื่อขัดขวางมิให้พยานไปให้การต่อศาล องค์กรตั้งตุลาการ หรือเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน เพื่อให้การติดตามจับกุมบุคคลเกี่ยวกับการกระทำความผิดล่าช้า หรือเพื่อให้พยานไม่สามารถใช้สิทธิประโยชน์ตามโครงการฯ ได้ บุคคลนั้นจะต้องถูกระวางโทษปรับไม่เกิน 3,000 เปโซ หรือจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 1 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และหากเป็นข้าราชการก็อาจถูกตัดสิทธิมิให้รับราชการตลอดไป (มาตรา 17)

3.5.5 การออกจากโครงการคุ้มครองความปลอดภัยและผลประโยชน์ของพยานบุคคลในคดีอาญา

พยานจะพ้นหรือออกจากโครงการฯ ได้ เมื่อเกิดกรณี ดังต่อไปนี้

- 1) เมื่อพยานได้ให้การเสร็จ หรือได้ทำหน้าที่ของพยานเสร็จสิ้นแล้ว
- 2) เมื่อพยานปฏิเสธที่จะให้การ หรือไม่ยอมไปให้การ
- 3) เมื่อพยานไม่ใช่พยานที่จำเป็นเกี่ยวกับคดีอีกต่อไป
- 4) เมื่อพยานฝ่าฝืนบันทึกข้อตกลงในสาระสำคัญ
- 5) เมื่อภยันอันตรายใดๆ หมดไป

นอกจากนี้ หากพยานที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างสมบูรณ์ได้พ้นหรือออกจากโครงการฯ ไปแล้ว พยานและสมาชิกในครอบครัวยังได้รับสิทธิประโยชน์ในการคุ้มครองต่อไป โดยพยานและสมาชิกในครอบครัวที่ร่วมสายโลหิตกันไม่เกินสองลำดับหรือที่มีความสัมพันธ์กันอาจได้รับการย้ายที่อยู่อาศัยให้ไปอยู่ในสถานที่ปลอดภัย และ/หรือได้รับ Identity (ชื่อ สกุล เลขประจำตัวประชาชน หรือสิ่งใดๆ ที่แสดงถึงความเป็นบุคคลนั้นๆ) ใหม่ และพยานอาจได้รับความช่วยเหลือทางการเงิน 1 ครั้ง สำหรับตนเองและครอบครัวด้วย

สรุป จากการศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ของประเทศไทย กับ Republic Act No.6981 หรือ “The Witness Protection, Security and Benefit Act” ของประเทศ

ฟิลิปปินส์แล้ว พบว่ามีหลักการในการคุ้มครองพยานที่สอดคล้องคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะการให้ความคุ้มครองพยานในกรณีพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานรวมถึงบุคคลในครอบครัวหรือมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานก็ดี การนำวิธีการย้ายที่อยู่ เปลี่ยนชื่อสกุล ค่าเลี้ยงชีพและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นมาใช้ก็ดี หรือการกำหนดหลักเกณฑ์การได้รับการคุ้มครองและสิ้นสุดการคุ้มครองก็ดี ล้วนแต่เพื่อสร้างความปลอดภัยให้แก่พยานทั้งสิ้น

แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่า มีมาตรการบางประการของ Republic Act No.6981 ที่พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ของไทยมิได้กำหนดไว้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นมาตรการที่น่าสนใจและควรนำมาปรับใช้กับการคุ้มครองพยานในประเทศไทย จึงขอเสนอเป็นข้อสังเกตไว้ ดังนี้

(1) การกำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้กระทำความผิด (จำเลย) หรือมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดที่ประสงค์จะเป็นพยานให้แก่รัฐสามารถได้รับการคุ้มครองได้ แต่ผู้ที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐจะถูกห้ามมิให้ได้รับการอนุมัติเข้าโครงการ

(2) การกำหนดมาตรการที่สร้างความเชื่อมั่นให้แก่พยานว่าจะได้รับความปลอดภัย กล่าวคือ พยานจะไม่ต้องถูกฟ้องคดีอาญาและไม่ต้องรับโทษใดๆจากสิ่งที่พยานได้ให้การ การไม่ถูกย้ายหรือลดตำแหน่งงานอันเนื่องมาจากการหยุดงานเพื่อไปเป็นพยาน และการพิจารณาคดีที่รวดเร็วและเสร็จสิ้นภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่ยื่นฟ้อง

(3) การกำหนดบทลงโทษแก่พยานพยานที่ปฏิเสธ หรือไม่ยอมไปให้การ โดยไม่มีเหตุอันสมควร รวมถึงกรณีการให้การเท็จหรือหลีกเลี่ยงที่จะให้การ โดยถือเป็นเหตุทำให้การคุ้มครองสิ้นสุดลง

(4) การกำหนดเรื่องการคุกคามพยานเพื่อขัดขวางมิให้พยานไปให้การไว้เป็นความผิดอาญาโดยเฉพาะ รวมถึงกรณีเป็นข้าราชการจะถูกตัดสิทธิมิให้รับราชการตลอดไป